

www.ketab.ir

درآمدی بر مبانی مشروعیت در دولت ساسانی

نظریه و روش در دوره‌بندی تاریخ آخرین شاهنشاهی باستانی ایران

نگارخانه
نشر نگاه معاصر

اسماعیل مطلوب‌کاری

سرشناسه	: مطلوب کاری، اسماعیل، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی مشروعیت در دولت ساسانی / نگارش: اسماعیل مطلوب کاری.
مشخصات نشر	: تهران: نگاه معاصر، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۴۷۶ ص.: مصور، جدول، نمودار؛ ۱۷×۲۵ س.م.
شابک	: 978-622-6189-98-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: مشروعیت حکومت - ایران - تاریخ - پیش از اسلام.
موضوع	: Legitimacy of government - Iran - History - To 633
موضوع	: دین و سیاست - ایران - تاریخ - پیش از اسلام.
موضوع	: Religion and politics - Iran - History - To 633
موضوع	: ایران - سیاست و حکومت - پیش از اسلام.
موضوع	: Iran - Politics and government - To 633
رده بندی کنگره	: JC ۴۹۷
رده بندی دیویی	: ۳۲۰/۰۱۱
شماره کتاب شناسی ملی	: ۵۸۸۵۹۳۱

درآمدی بر مبانی مشروعیت در دولت ساسانی

نظریه و روش در دوره‌بندی تاریخ
آخرین شاهنشاهی باستانی ایران

نگارش
اسماعیل مطلوب‌کاری

کتابنامه

ناشر: نشر نگاه معاصر (وابسته به مؤسسه پژوهشی نگاه معاصر)

مدیر هنری: باسم الرسام

حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هما (امید سیدکاظمی)

لیتوگرافی: نوید

چاپ و صحافی: نادر

نوبت چاپ: یکم، ۱۳۹۹

شمارگان: ۷۰۰

قیمت: ۸۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۸۹-۹۸-۹

نشانی: تهران - مینی سیتی - شهرک محلاتی - فاز ۲ مخابرات - بلوک ۲۸ - واحد ۲ شرقی

تلفن: ۲۲۴۴۸۴۱۹ / پست الکترونیک: negahe.moaser94@gmail.com

 nashr_negahemoaser

۵۰	۳. منابع مادی.....
۵۰	۱.۳. کتیبه‌ها.....
۵۲	۲.۳. نقش برجسته‌ها.....
۵۱	۳.۳. مسکوک‌ها.....
۱۶	۴.۳. مهرها و مهرواره‌ها.....
۱۴	۵.۳. یافته‌های باستان‌شناسی و ظروف فلزی.....

فصل سوم: دولت و مشروعیت در خاور نزدیک باستان..... ۷۹

۱۹	۱. درآمد.....
۱۹	۲. مشروعیت.....
۱۰	۱.۲. مشروعیت نظام سیاسی در جامعه‌شناسی وبر.....
۱۲	۱.۱.۲. مشروعیت سنتی.....
۱۵	۳. دولت، مفهوم و پیشینه تاریخی آن.....
۱۱	۱.۳. دولت اولیه.....
۱۹	۲.۳. تفاوت دولت‌های مدرن و اولیه.....
۹۰	۱.۲.۳. شاه.....
۹۳	۴. جهان‌بینی و ایدئولوژی.....
۹۵	۱.۴. ایدئولوژی‌های پادشاهی در دولت‌های خاور نزدیک باستان و جهان مدیترانه‌ای.....
۹۱	۱.۱.۴. پادشاهی الهی.....
۹۴	۲.۱.۴. پادشاهی مقدس و ادعای منصوب شدن از جانب خدایان.....
۱۰۷	۵. فزه.....
۱۰۸	۱.۵. پیشینه فزه در نزد اقوام و سرزمین‌های مجاور.....
۱۱۰	۲.۵. انواع فزه.....
۱۱۲	۳.۵. فزه و کاریزما.....

فصل چهارم: مبانی مشروعیت در دولت‌های پیشاساسانی..... ۱۱۵

۱۱۵	۱. درآمد.....
۱۱۶	۲. مبانی مشروعیت سیاسی در شاهنشاهی هخامنشی.....
۱۱۷	۱.۲. مبانی مشروعیت هخامنشیان در پارس و دیگر سرزمین‌های آریایی.....
۱۲۲	۲.۲. مبانی مشروعیت هخامنشیان در نزد اقوام غیر ایرانی.....
۱۲۴	۳. مبانی مشروعیت سیاسی در پادشاهی سلوکی.....
۱۲۷	۴. مبانی مشروعیت در شاهنشاهی اشکانی.....
۱۳۱	۵. مشروعیت شاهان پارس در دوران پیشاساسانی.....

۱۳۵	فصل پنجم: جامعه و دربار ساسانی
۱۳۵	۱. درآمد
۱۳۶	۲. تاریخ سیاسی ساسانیان در سده‌های سوم و چهارم میلادی
۱۴۱	۳. جامعه ساسانی
۱۴۱	۱.۳. طبقات اجتماعی در سده‌های سوم و چهارم میلادی
۱۴۱	۱.۱.۳. جنگاوران و اشراف
۱۴۲	۱.۱.۱.۳. شهریاران (شهرداران)
۱۴۲	۲.۱.۱.۳. واسپوهران
۱۴۴	۳.۱.۱.۳. بزرگان
۱۴۴	۴.۱.۱.۳. آزادان
۱۴۶	۲.۱.۳. روحانیان زردشتی
۱۴۸	۳.۱.۳. دیوران
۱۵۱	۴.۱.۳. توده مردم
۱۵۱	۵.۱.۳. برده و برده‌داری در عصر ساسانی
۱۵۵	۴. دولت ساسانی
۱۵۵	۱.۴. دربار ساسانی
۱۵۸	۲.۴. سازمان اداری ساسانیان
۱۶۱	۳.۴. اقتصاد و نظام مالیاتی ساسانیان
۱۶۴	۴.۴. سپاه و نیروهای نظامی
۱۶۷	۵. رابطه دولت ساسانی با طبقات اجتماعی در سده‌های سوم و چهارم میلادی
۱۶۷	۱.۵. دولت ساسانی و اشراف
۱۶۹	۲.۵. دولت ساسانی و روحانیان زردشتی
۱۷۳	۳.۵. دولت ساسانی و روستاییان
۱۷۴	۴.۵. دولت ساسانی و شهرنشینان
۱۷۶	۱.۴.۵. بقایای هنریم در شاهنشاهی ساسانی
۱۸۱	فصل ششم: مبانی مشروعیت دولت ساسانی در سده‌های سوم و چهارم میلادی
۱۸۱	۱. مشروعیت کاریزماتیک
۱۸۲	۲. مشروعیت سنتی ساسانیان در سده‌های سوم و چهارم میلادی
۱۸۳	۱.۲. مشروعیت مبتنی بر سنت دینی و پادشاهی الهی در عصر ساسانی
۱۸۵	۱.۱.۲. لقب‌ها و عنوان‌های مشروعیت‌زای مبتنی بر سنت دینی در سده‌های سوم و ...
۱۸۵	۱.۱.۱.۲. بنغ / بنی مزدیسن
۱۸۸	۲.۱.۱.۲. چهارز بزدان

۱۹۰	۲.۱.۱.۲. به‌کارگیری عنوان چهار از یزدان در تبلیغات دولت ساسانی
۱۹۴	۳.۱.۱.۲. آتش پادشاهی
۱۹۶	۴.۱.۱.۲. فزه شاهی
۱۹۸	۵.۱.۱.۲. عناصر تصویری نقش‌شده بر مسکوک‌ها
۲۰۱	۲.۲. مشروعیت مبتنی بر سنت غیردینی (عرفی)
۲۰۱	۱.۲.۲. مشروعیت نثبی و تباراژدشیراول
۲۰۷	۲.۲.۲. مشروعیت سببی (نقش ازدواج در مشروعیت‌زایی)
۲۱۰	۳.۲.۲. شاهنشاه
۲۱۷	۴.۲.۲. شاه - پهلوان؛ شاه شکوهمند
۲۲۱	۵.۲.۲. عدالت شاهانه و مشروعیت
۲۲۵	۶.۲.۲. دریافت هدیه و هدیه دادن
۲۲۷	۷.۲.۲. رژه و سخت‌افزار نظامی
۲۲۹	۸.۲.۲. آفرینندگی و مشروعیت
۲۳۱	۹.۲.۲. آداب و رسوم دیوان
۲۳۳	فصل هفتم: رسمیت یافتن دین زردشتی و پیدایش جهان‌بینی کیانی
۲۳۳	۱. درآمد
۲۳۵	۲. نقش دوره‌های میانی در دوره‌بندی تاریخی
۲۳۹	۳. رسمیت یافتن دین زردشتی
۲۴۳	۴. جهان‌بینی کیانی
۲۴۴	۱.۴. آموزه‌های زردشتی در جهان‌بینی کیانی
۲۴۹	۲.۴. تبار کیانی و ریشه‌های آن
۲۵۲	۱.۲.۴. بازتولید مفهومی نوین از فزه در جهان‌بینی کیانی
۲۵۵	۲.۲.۴. تبار کیانی و سلسله پیوسته پادشاهی
۲۵۱	۳.۴. دین مدنی و رواج جهان‌بینی کیانی
۲۵۱	۴.۴. صریقه انتقال حماسه‌های کیانی به قلمرو ساسانیان
۲۵۴	۵.۴. جهان‌بینی کیانی در متن‌های ادبی
۲۷۱	فصل هشتم: پادشاهی مقدس در دوره ساسانی
۲۷۱	۱. درآمد
۲۷۲	۲. تغییرات ایدئولوژیک و ضرورت تغییر بنیان‌های مشروعیتی
۲۷۵	۳. پادشاهی مقدس در سده پنجم میلادی

۲۷۶	۴. عوامل مؤثر بر تغییر مشروعیت در سده پنجم
۲۷۶	۱.۴. طبقات اجتماعی و نقش آنها در مشروعیت دولت ساسانی
۲۷۶	۱.۱.۴. روحانیان زردشتی
۲۷۸	۲.۱.۴. اشراف
۲۸۱	۳.۱.۴. دیوران
۲۸۳	۲.۴. بحران اقتصادی سده پنجم
۲۸۶	۳.۴. ورود اسرای مسیحی و تغییر بافت شهرها
۲۹۳	۴.۴. تهاجمات اقوام بیابانگرد و شکست‌های نظامی
۲۹۶	۵.۴. نظام آبیاری
۲۹۹	۶.۴. تغییرات آب و هوایی
۳۰۵	۷.۴. طاعون
۳۰۹	۵. عنوان‌های مشروعیت‌زا بر مسکوک‌های سده پنجم
۳۱۱	۱.۵. رام‌شهر
۳۱۷	۲.۵. کی
۳۲۳	۶. مهر رسمی پیروز
۳۲۷	فصل نهم: پادشاهی مقدس در سده‌های هشتم و هفتم میلادی
۳۲۷	۱. درآمد
۳۲۸	۲. پادشاهی مقدس در سده‌های ششم و هفتم میلادی
۳۳۳	۳. عوامل مؤثر بر مشروعیت در سده‌های ششم و هفتم میلادی
۳۳۳	۱.۳. جنبش مزدکی و تغییر موازنه قدرت
۳۳۸	۲.۳. اصلاحات کواد - خسرو
۳۴۱	۳.۳. کاهش قدرت روحانیان زردشتی
۳۴۲	۴.۳. انحطاط مالکان بزرگ و سربرآوردن اشرافیت شمشیر
۳۴۴	۵.۳. کاهش نسبی جایگاه شهرنشینان در سده ششم
۳۴۶	۶.۳. رقابت مسیحیان نسطوری و یعقوبی
۳۵۱	۴. عنوان‌های مشروعیت‌زا در سده‌های ششم و هفتم میلادی
۳۵۱	۱.۴. ابزون / افزون
۳۵۳	۲.۴. خوزه ابزود
۳۵۶	۳.۴. باززایی سکونت شاهنشاه
۳۵۸	۵. کشاکش پادشاهی الهی و مقدس در دهه‌های پایانی دولت ساسانی
۳۶۲	۶. پادشاهی مقدس در دوران اسلامی

پیشگفتار

کتاب حاضر حاصل پژوهشی است که به نگارش رساله من ختم شد. در این کتاب سعی کرده‌ام تا تاریخ ساسانی را با توجه به پیشینه مبانی مشروعیت در دولت‌های خاور نزدیک باستان و منطقه مدیترانه‌ای مطالعه کنم. برخلاف برخی از پژوهشگران حوزه علوم سیاسی که می‌کوشند تا تاریخ اندیشه سیاسی در ایران را تنها بر اساس یک باور سیاسی بازخوانی کنند و تحولات تاریخی را در چارچوب پیش فرض‌های خود بگنجانند؛ کوشیده‌ام به عوامل گوناگون مشروعیت‌زایی توجه کنم که دربار ساسانی از بستر سنت‌های دینی و غیر دینی استخراج گردید و پوشید تا بدین وسیله خود را با تغییرات جامعه ایرانی هماهنگ کند. با این وجود، باید به این نکته اشاره کنم که این کتاب از ویژگی مشخص تمامی پژوهش‌های حوزه علوم انسانی، یعنی عدم قطعیت، برخوردار است. زیرا همچون هر پژوهش تاریخی بر مبنای مفروضاتی بنا شده است که چه بسا گروهی با آن موافق نباشند یا یافته‌های جدید آنها را رد کنند.

مپاسگزار کلیه اساتید بزرگوار گروه تاریخ دانشگاه تهران هستم که در کلاس‌های ایشان شرکت کرده‌ام. به ویژه آقایان دکتر محمود جعفر دهقی و روزبه زرین کوب که توفیق شرکت در کلاس‌های دکتری ایشان نصیب من شده است. دکتر حسین بادامچی، علاوه بر راهنمایی‌های ارزشمند حقوقی، منابع بسیاری را در اختیارم نهادند که بدون آنها به پایان رسانیدن این پژوهش ممکن نبود. دکتر احمد رضا قائم مقامی با لطف بسیار بخش‌هایی از این پژوهش را خواندند و اصلاحات مفیدی را پیشنهاد کردند. همچنین راهنمایی‌های دکتر نیره دلیر، دکتر صادق سجادی و دکتر علی آریا گره‌گشای بسیاری از مشکلات روش‌شناسی این پژوهش بود. گفتگوهای طولانی با دکتر علی اشرف نظری دانشیار روان‌شناسی سیاسی دانشگاه تهران که نقش مهمی در شکل‌گیری چارچوب نظری پژوهش حاضر داشت، موجب شد تا نسبت به بحث مشروعیت و دیگر مباحث حوزه علوم سیاسی دیدی روشن‌تر بیابم. خانم‌ها دکتر ژاله آموزگار، زهره زرشناس، کلثوم غضنفری و آریه مقدم رهنمودهایی ارزشمند ارائه کردند که در شکل‌گیری این پژوهش اهمیتی بسیار داشتند. راهنمایی‌های دوست گرانقدرم، سجاد امیری بوندپور، در تلفظ صحیح برخی از نام‌های سریانی مرا وامدار لطف ایشان کرده است.

وظیفه خود می‌دانم از سرکار خانم فریبا ریحان‌پور کتابدار محترم مؤسسه ایران‌شناسی بریتانیا و

جناب آقای مرتضی عباس زاده کتابدار کتابخانه هانری کورین تشکر کنیم که با فراهم کردن منابعی کمیاب و ایجاد فضایی مناسب، همراه با تکریم مراجعه‌کننده، امکان نوشتن بخش‌هایی مهم از این پژوهش را فراهم کردند. لازم است به این نکته اشاره کنیم که در ارجاع درون‌متنی منابع لاتین اولویت با ترجمه‌های فارسی معتبر است. تا خواننده بتواند به منبع اشاره‌شده دسترسی راحت‌تری داشته باشد؛ اما غالب ترجمه‌ها با متن انتقادی اصلی مقابله شده‌اند و ارجاع به متن اصلی در پانویست ذکر شده است تا خواننده علاقه‌مند بتواند به راحتی به متن اصلی مراجعه کند. در توضیحات ذکر شده در پانویست‌ها نیز ارجاع به متن اصلی در درون قلاب آمده است.

این پژوهش را تقدیم می‌کنم به یاد و خاطره مرحوم پدر بزرگم که عشق و علاقه به تاریخ کهن ایران را در جان کودکی سربه‌هوا نشانید. و به فرزندانم. فرهنگ و فرید، بدان امید که فوّه ایرانی همواره پشتیبان‌شان باشد.

آیدون باد آیدون‌تر.

اسماعیل مطلوب‌کاری

بهار ۱۳۹۸

www.ketab.ir